

[illegible]

מדע. הלכות תלמוד תורה פ"ד

משם אין זו השנה שרבינו נרץ לכתוב כל מה שיקרה בין חדש בין שאינו חדש, אלא לי קשיל הא קשיל לפי שאין שם מוזכר אביו ואיכא למימר דוקא מי שהוא גדול ממנו בחכמה אפשר שיפחות ויוסיף אצל אביו גדול ממנו בחכמה אף אם הוא אביו למה יפחות או יוסיף. ועוד קשה לי דמשמע מדברי רבינו דדוקא רבו אצל אביו רבו אף אם הוא גדול ממנו בחכמה אביו יכול לפחות או להוסיף

ובאורו משמע רב לא היה רבו דרבי שילא ואפי' הכי שיהי. ועוד דמשמע מהכא שלא הכיר רבי שילא את רב שאליו הכירו לא היה מעמידו למתורגמן ומדברי רבינו נראה שאפילו מכירו יכול להעמידו שיהי אביו או רבו ודאי יכריז לו הכי. אצל רבינו הוויא דברים אלו מהירושלמי בפרק הקורא את המגלה עומד דהכי איתא הכהן חורגמן שהוא עומד לפני חכם אביו רשאי לא לשנות ולא להוסיף אלא ח"כ היה אביו או רבו. והכי איתא בחוספסחא

כחכה הרי"ף בפרק מגלה ואע"פ שמה שכתב הרי"ף שם נראה שהוא מפרש אלא ח"כ היה החכם אביו של המתורגמן או רבו משום דאין אדם מהקנא צבנו ומלמדו, רבינו לא משמע ליה הכי אלא היה המתורגמן אביו או רבו של חכם קאמר. והראב"ד נראה שהיה מפרש הירושלמי והחוספסחא כפירוש הרי"ף ולפיכך השיג על רבינו שזה מקרה חדש שהגדול יתרגם לקטן ולא נמצא אלא פעם אחת בזהב דרבי שילא ואף גס שם לא היה אביו ולא רבו אלא גדול ממנו וא"כ לא היה ליה להרמב"ם לכתוב אלא אם היה המתורגמן אביו או רבו ואפילו גדול ממנו לא היה ליה לכתוב כיון שלא נמצא אלא פעם אחת במקרה שלא הכירוהו. ורבינו חסדבנו

נלדו שהוא מפרש הירושלמי והחוספסחא דאם היה המתורגמן אביו או רבו של חכם קאמר: ובה שכתב רבינו אומר הרב למתורגמן כך אמר לי רבי וכו'. ברייתא פ"ק דקידושין (דף ל"א):

הרב

הקורא ומשה היה מתרגם ואין אנו לומדים משם אלא שאין הקורא רשאי להגביר קולו יותר מהמתרגם. ויתרון רב אלפס ז"ל לא שייך לדעת רבינו שרצ אלפס ז"ל מחרץ דבקולו של משה ר"ל בקולו של משה שהיה משמיע לעם כמו שהירשו בחס' ודעתו של רבינו לא כך הוא וכמו שכתב הרב מהרי"ק ז"ל. ונראה שרבינו לא רצה לפרש כפירוש המפרשים דבקולו של משה ר"ל בקול שהיה משמיע לעם דודאי דאין לו סברא לומר שהשי"ת היה מגביר קולו כמשה כיון שהיה לא היו צריכים קולו כלל ובשאלת קורא בחורה ומהתרגם העם מבינים דברי שניהם ולכן לא יגבירו קולם זה יותר מזה אצל הכא מאי סברא איכא. ועוד דלפי זה ח"כ בכל רב ותורגמן נרץ שהתורגמן לא יגביר קולו יותר מהרב וזה אביו אמת דהא דאין האמורא שהיו מעמידים בגמרא מפני שהרב היה אומר לו הדברים בלשון והוא היה אומרם בקול רם וכמו שכתבנו זה בכמה מקומות בגמרא וכמו שאלמנו בפ"ק דסנהדרין (דף ז') גבי מהתורגמיה דריש לקיש גבי דייא דלוקימו דלא גמיר דגמין המתורגמן לשמוע מאי דלחיש ליה משמע דהדרך היה כן, ועוד מפני טעם אחר לא רצה לפרש כפירוש המפרשים ז"ל והוא מה שכתב מהרי"ק ז"ל דיענו משמע שהיה שואל להשי"ת כו' לכן מפרש הוא ז"ל דהכי קא מיייתי ראיה דכי היכי דהתם מנינו דעתה משמע היה שואל להשי"ת מה שבידו משיב לו בקולו כלומר כמשמע היה מגביר קולו היה הקב"ה מגביר וכמשמע ממך הקול הקב"ה ממעטו אם כן ודאי דמסתמא משה לא היה קולו שזה בכל השאלות על אופן אחד דאין המתרגם רשאי להגביר קולו יותר מהקורא ח"כ משמע ודאי שבכל מקום שאנו יכולים להשוות קול הקורא והמתרגם אנו משיגים זאת היכא דאיתא סבה להתרגם להגביר קולו יותר דלא ודאי לא דמי להשי"ת ומשה דהתם צעת ששואל משה להשי"ת לא היה סבה למשה להרים קול מפני שמה לא היה מדבר אז לעם ח"כ למדנו דבקורא בחורה ומהתרגם בחורה דאין ככה להתרגם להרים הקול יותר מהקורא שהרי העם צריכין שיבינו קול הקורא ללשון ידיו חובתם ששם משמע קול המתרגם לא ילאו ידיו חובתם וא"כ ודאי שלא יגביר המתרגם יותר מהקורא אצל המתורגמן והרב שהוא דורש לעם אז ודאי כיון שיש סבה להתרגם להגביר שהרי העם צריכים לשמוע ולהבין ממנו אצל לרב אין צריכים העם להבין אז ודאי יגביר המתרגם קולו יותר מהרב מפני שיש סבה. אצל כשהמתרגם שואל לרב ודאי שאז לא יגביר קולו מפני שאז אין סבה להגביר קולו מפני שאינו משמיע אז לעם כלל והוא אז דומיא דמשה דמשה כששואל להשי"ת והשם אפי' שפיר לשון רבינו שכתב שהמתורגמן יגביר קולו צעת שאומר לעם: אין המתורגמן רשאי לא לפחות ולא להוסיף ולא לשנות וכו'. ירושלמי פ' הקורא עומד כלשון רבינו. והראב"ד ז"ל בהשגות השיג על רבינו דלמה לי רבו אפילו גדול ממנו לבד רשאי להוסיף והביא ראיה ממעשה

הגהות מיימוניות

[א] בהקדמת את המגילה ת"ר מימות משה עד ר"ג היו לומדין תורה מעומד משמח ר"ג היו לומדין תורה מיושב, ע"כ: [ב] בירושלמי דשבת פ"ק גרס אם אתא יכול לישלש השמועה עד משה שלש ואם לאו או תפוס ראשון או אחרון אחרון ומה טעם והודיעם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' עד יום אשר עמדת לפני ה', ע"כ:

לא שם אביו של חכם ושם רבו של חכם כי הא דמר בר רב אשי הוה יתיב בפירקא איתו אמר אבא דמאן אילימא אביו דתורגמן אלו תורגמן לאו בר חיובא הוא ופקינן אמר רבה בר רב אבא מרי ואמורא אמר רבנא אשי ע"כ. ולכן גמר ר"מ ז"ל בפסקא הוה המתורגמן אומר רבנא פלוני והוסיף מרבי ומתרגם כי דבר ה' צוה. מעשה ראה גס אחת לשון הברייתא ששנית כלשון. משנה לאשמעין זה החדוש כי בזה יכול לשנות לא לרא'. ומה שהקשה ראב"ד ז"ל מעובדא דרבי שילא דארכא סייע הוא לר"ם ז"ל דדוקא משום שהיה גדול הא לאו הכי לא מני לשוני מירי אחריתי. וגם דעתנו כי הרב ז"ל לא לתפוס על ר"מ ז"ל כתב כן אלא כלומר דבר פשוט הוא כמו המקרה שהכל יודעים אותו

מעשה

מנין לרב שלא ישב ע"ג משה וישנה להלמידיו ע"ג קרקע שנאמר ואתה פה עמוד עמדי. וכנה הרי"ן ומקשו הכא והא אמרינן בפ' השוכר את הפועלים (ב"מ פ"ד:) דר"ג ורבי"ק הוו יחזי אספספלי ורבי אלעזר בר"ש ורבי הוו יחזי קמיהו ארעא. ובפ"ק דסנהדרין (דף י"ז) נמי אמרינן ציננה הוו ארבעה ושמונן התענוי היה דן לפנייהם בקרקע ואף

צינו דוד אמרינן במ"ק (דף ט"ז:) עירה היחידה הוה מחזי לשרא ע"ג כרים וכסות ודוד לא קביל עליה אלא ארעא. ית לומר כי היכי דמהרליין בגמרא רבות מעומד קשות מיושב ה"נ בשמועות קשות היו יושבין אספספלי שאלו היו יושבים בקרקע עם הלמידים לא היו יכולין לעיין בזה היטב. אי נמי כאן קודם שהגיעו לכלל הסיכה כאן לאחר שהסמכו דהתם ראו לרב לתלוק להם כבוד עכ"ל:

ג ולא יגביר הרב קולו וכו' ולא יגביר המתרגם קולו וכו'. ברייתא ר"פ שלשה שאלו (ברכות מ"ה) אין המתרגם רשאי להגביר קולו יותר מן הקורא ואם אי אפשר למתרגם להגביר קולו כנגד הקורא ימשיך הקורא קולו ויקרא: ומה שכתב ולא יגביר המתרגם קולו צעת ששואל את הרב דמשמע דצעת שהוא מדבר לעם הכוונה צידו להגבירו, למד כן מדאמרינן קודם הך ברייתא מנין שאין המתרגם רשאי להגביר קולו יותר מן הקורא שנאמר משה ידבר והאלהים יענו בקול בקולו של משה משמע לרבינו דמדקאמר יענו משמע שהיה שואל להשי"ת והשי"ת היה משיב וזה דוקא קאמר שלא יגביר קולו יותר מן הקורא אצל כשהוא אומר הדברים לעם יגביר קולו כל מה שירצה כדי להשמיעם:

אין המתרגם רשאי לא לפחות ולא להוסיף וכו'. אלא אם כן היה אביו או רבו. כתב הראב"ד ז"ל דבר זה מקרה חדש היה והוא רב שעמד חורגמן לר' שילא במסכת יומא ושינה והוסיף שהיה גדול ממנו, עכ"ל. ואני אומר שאם רבינו הביא ראיה משם

לחם משנה

קרא וכו' איך אפשר שהרב יושב והתלמידים עומדין דאם כן אינם שוים והוא נגד הכתוב, ועוד מאין ראה רבינו צברייתא שהרב יושב והרי צברייתא אמרו סהם למדין מעומד ולמה פירש הוא כן. ונראה שרבינו ראה שאמרו שם בגמרא עוד כתוב אחד אומר ואשכ כהן וכתוב אחד אומר ואשכ עמדי כהן אמר רב עומד ולמד רבינו וכו'. ונראה שרבינו אינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל אלא הוא מפרש כך עומד ולמד כלומר כשהוא לומד מהקב"ה היה צעמידה אצל כשהוא שונה לתלמידים היה יושב ח"כ ודאי מכאן למדנו ששאלמר צברייתא היו למדין מעומד ר"ל שהתלמידים היו מעומד והרב יושב, ואם האמר עדין תקשי לן מיימאר דרבי אבהו ז"ל שרבינו מחרץ לה בברי גוויי ונאמר דאורייתא בהלמודים סמוכים כמו שכתב הרי"ן דרשו להם לתלוק כבוד. אלא זה נראה לי דוחק בדבריו דא"כ מה שכתב הוא ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע איירי בסמוכים ומה שכתב בראשונה הרב יושב והתלמידים כו' איירי בתלמידים שאינם סמוכים וזה דוחק בדבריו דרישא דלישניה לא איירי במאי דאירי סיפא. לכן נראה לי בצופן אחר דאמר דאמר ודאי דקרא דאחיה פה עמוד עמדי משמע ודאי שיהיו הרב והתלמידים שוים וכמ"ס רבי אבהו שלא יהא הוא וכו' והתלמידים על הקרקע וכו' ואפילו הכי התלמידים מעומד והרב מיושב משום דמה שהוא יושב אינו למעלה אלא מפני שרץ להבין להם ואין דעתו מיושבת לערוך הדברים ולהבינם אלא ח"כ הוא יושב וא"כ אין זו מעלה לו אצל כשהוא יושב והתלמידים יושבים והוא על הכסא ותלמידיו על הקרקע ודאי הוא מעלה לו ופחיתות לתלמידים ועל זה נאמר ואתה פה עמוד עמדי:

ג ולא יגביר הרב קולו וכו'. בריש פ' שלשה שאלו אמר רבי שמעון מנין שאין המתרגם רשאי להגביר קולו יותר מן הקורא שנאמר משה ידבר והאלהים יענו בקול שאין ח"כ בקול ומה ח"כ בקול בקולו של משה, ע"כ. ונראה שמכאן למד רבינו הדין למתורגמן ולרב כמו שכתב מהרי"ק ז"ל. ומה שאמר צעת ששואל את הרב כתב מהרי"ק ז"ל שדקדק כן מדמייתא לה מדכתיב והאלהים יענו בקול משמע [שמע] היה שואל להשי"ת והשי"ת היה משיבו, ע"כ. ויש לי חומא בדברי רבינו דכיון שהוא כבוד דוקא צעת ששואל את הרב הוא שלא יגביר קולו אצל כשהוא רשאי יגביר קולו ח"כ במתרגם בחורה וקורא בחורה שאמרו בגמרא שהמתרגם בחורה לא יגביר יותר מהקורא אמאי לא יגביר והא דאין מתרגם לעם הוא אומר כדי שיבינו העם כמו שכתב הוא ז"ל בפרק עשירי מהלכות הפלה ואם כן אמאי לא יגביר קולו הא מקרא לא מוכחין אלא דלא יגביר צעת ששואל אצל כשהוא רשאי לעם לא. ועוד קשה לפי דעת רבינו איך יתכן הקושיא שהקשו תוספות דהכי מיייתי ראיה ממשה דהתם הקב"ה היה

מגדל עז

אם היה הרב מלמד עד משיב לשאל ולא יגביר הרב עד מקול הרב. פק שלשה שאלו (דף מ"ה): אין המתורגמן רשאי וכו' אלא אם כן היה אביו או רבו: השיב עליו הראב"ד ז"ל דבר זה חדש והוא רב שעמד חורגמן לר' שילא ושם והוסיף מפני שהיה גדול ממנו עכ"ל: ואני אומר אמת הוא כי הוא חדוש ויש בו הוה ונדבריו של ר"מ ז"ל פ"ק דקידושין (דף ל"א) דגרסינן בשמעתין דכבוד אב ואם ת"ר חכם משנה שם אביו ושם רבו תורגמן אינו משנה שם אביו ולא שם רבו ושייליין אביו דמאן אילימא אביו דתורגמן אלו תורגמן לאו בר חיובא הוא ופקינן אמר רבה בר רב אבא מרי ואמורא אמר רבנא אשי ע"כ. ולכן גמר ר"מ ז"ל בפסקא הוה המתורגמן אומר רבנא פלוני והוסיף מרבי ומתרגם כי דבר ה' צוה. מעשה ראה גס אחת לשון הברייתא ששנית כלשון. משנה לאשמעין זה החדוש כי בזה יכול לשנות לא לרא'. ומה שהקשה ראב"ד ז"ל מעובדא דרבי שילא דארכא סייע הוא לר"ם ז"ל דדוקא משום שהיה גדול הא לאו הכי לא מני לשוני מירי אחריתי. וגם דעתנו כי הרב ז"ל לא לתפוס על ר"מ ז"ל כתב כן אלא כלומר דבר פשוט הוא כמו המקרה שהכל יודעים אותו

מעשה

לומדים דיני שבת אל ישתלמו בדיני יו"ט והשתלמו קאמר שפילו בלוחם נושא עולמו אין בולאים אלל בענין שהם לומדים כלומר שאל עסוקים בדיני הולאה מרשות לרשות אל ישתלמו בבית ששכנה מה חקקה יעשו בשבת אף אל הכל מדיני שבת. על מה שאמר רבינו או בשתי תשובות כחזר בספר הכתובים הרב לא הזכיר בתחלה תשובות ויראה לי

ד הרב שלמד וכו' אלל חוזר ושונה. ברייתא כיצד מעבירין (עירובין כ"ד):
ה אין הביטן למד ולא הקפדן מלמד. פרק שני דמסכת אבות: בד"א וכו' עד במהרה. פשוט הוא: ומה שכתב זרוב מרה בתלמידים. בפרק הנושא (כתובות ק"ג):

פחסר מן הספר. ולשון ההלכות אחד שאל ואחד אומר שאל לשאל נזקקין לשאל והשאל מעשה צריך שיאמר מעשה אני שאל. ויראה שזה שאומר שאל לשאל רצונו שאל ישתלמו אלל שרואה להשיב בזה שאל עסוקים, עכ"ל:

ט אין ישיבים בבית המדרש. במגלה פרק בני העיר (דף כ"ה). שאלו את ר' זירא בזה הארבע ימים ואחד מהדברים שאמר להם שאל ישן בבית המדרש לא שינת קצת ולא שינת ערלי: וכל המתנמנם וכו'. מיתמר דרבי זירא פרק בן סורר ומורה (סנהדרין ע"ה): אין מסיחין וכו'. אפילו מי שנחטט וכו'. ברכות סוף פרק חלו דברים: וקדושת בית המדרש וכו'. פשוט פרק בני העיר (מגילה כ"ו):

כשם

או לאביו בשמו: ד הרב שלמד ולא הבינו התלמידים לא יבעים עליהם וירגו [ג] אלל חוזר ושונה הדבר אפילו כמה פעמים עד שיבינו עומק ההלכה. וכן לא יאמר התלמיד הבנתי והוא לא הבין אלל חוזר ושאל אפילו כמה פעמים. ואם כעס עליו רבו ורגו יאמר לו רבי תורה היא וללמוד אני צריך ודעתי קצרה: ה לא יהיה התלמיד בוש מחביריו שלמדו מפעם ראשונה או שניה והוא לא למד אלל אחר כמה פעמים. שאם נתבייש מדבר זה נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש והוא אינו למד כלום. לפיכך אמרו חכמים הראשונים אין הביטן למד ולא הקפדן מלמד. במה דברים אמורים בזמן שלא הבינו התלמידים הדבר מפני עומקו או מפני דעתן שהיא קצרה. אבל אם

ו אין שוללים את הרב כשיכנס וכו'. תוספתא דסנהדרין פרק שביעי: ואין שוללים את הרב מענין אחר. בריש שבת (דף ג') דאמר ליה ר' חייא לרב כי קאי רבי בהאי מסכתא לא תשייליה במסכתא אהריחא דלמא לאו אדעתיה דלי לאו דרבי גברא דבה הוא כסיפתיה דמנין לך שנייה דלאו שנייה כלומר והייס מקשה לו והוא מכסף: ויש לרב להטעות וכו'. בכמה מקומות בגמרא ורבה להודיו לאביו הוא דענד:

ז אין שוללים מעומד וכו'. [כ"ז] עד ולא ישתל בענין יותר מג' הלכות. בתוספתא דסנהדרין פ"ו: ואין שוללים את הרב אלל בענין שהם קורין בו. כלומר דלעיל אמר שאל ישתל את הרב רק בלוחם נושא עולמו שאל לומדים

ניכר לרב שהם מתרשלין בדברי תורה ומתרפין עליהן ולפיכך לא הבינו חייב לרגו עליהן ולהכלימן בדברים כדי לחדדם. ובענין זה אמרו חכמים זרוב מרה בתלמידים. לפיכך אין ראוי לרב לנהוג קלות ראש לפני התלמידים ולא לשחוק בפניהם ולא לאכול ולשתות עמם כדי שתהא אימתו עליהן וילמדו ממנו במהרה: ו אין שואלין את הרב כשיכנס למדרש עד שתתישב דעתו עליו. ואין התלמיד שואל כשיכנס עד שיתישב וינוח. ואין שואלין שנים כאחד. ואין שואלין את הרב מענין אחר אלל מאותו הענין שהן עסוקין בו כדי [ז] שלא יתבייש. ויש לרב להטעות את התלמידים בשאלותיו ובמעשים [ס] שעושה בפניהם כדי לחדדן. וכדי שידע אם זוכרים הם מה שלמדו או אינם זוכרים. ואין צריך לומר שיש לו רשות לשאל אותם בענין אחר שאין עוסקין בו כדי לזרזם: ז אין שואלין מעומד ואין משיבין מעומד ולא מגבוה ולא מרחוק ולא מאחורי הזקנים. ואין שואלין הרב אלל בענין שהן קורין בו. ואין שואלין אלל מיראה. ולא ישאל בענין יותר משלש הלכות: ח שנים ששאלו. שאל אחד בענין ושאל אחד שלא כענין נזקקין לענין. מעשה ושאנו מעשה נזקקין למעשה. הלכה ומדרש נזקקין להלכה. מדרש ואגדה נזקקין למדרש. אגדה וקל וחומר נזקקין לקל וחומר. קל וחומר וגזירה שוה נזקקין לקל וחומר. היו השואלין שנים אחד חכם ואחד תלמיד נזקקין לחכם. תלמיד ועם הארץ נזקקין לתלמיד. שניהם חכמים שניהם תלמידים שניהם עמי הארץ שאלו שניהם הלכות או בשתי תשובות או בשתי שאלות שני מעשים. הרשות ביד המתרגם מעתה: ט אין ישיבים בבית המדרש וכל המתנמנם בבית המדרש חכמתו נעשית קרעים קרעים. וכן אמר שלמה בחכמתו וקרעים תלביש נומה. ואין משיחין בבית המדרש אלל בדברי תורה בלבד. אפילו מי שנתעטש אין אומרים לו רפואה בבית המדרש ואין צריך לומר שאר הדברים. וקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בתי כנסיות:

כשם

א סוכה כח. סנהדרין ע:

לחם משנה

ב"ש חומרים כל אחד ואחד מצרך לעצמו וכו' חומרים אחד מצרך לכולם ומכרם הכס טעמא דבית שמאי משום ציטול בית המדרש ואמרו שם תיחא נמי של בית ר"ג לא היו חומרים מרפא בבית המדרש מפני ציטול בית מדרש ולכאורה משמע דהאי תיחא כותיה אחי כב"ש וליח הלכה הכי וכן משמע מדברי רב אלפס שאל הביאו להך תיחא נמי הכי. אלל לדברי רבינו נראה לי דא"ג דודלי להכתא כב"ש דלומרים אחד מצרך לכלל דהלכה כב"ש בכל מקום אפילו הכי לא פליג עליה דר"ג דאפשר דב"ש מודו דמרפא ואסותא אין חומר משום ציטול ביהמ"ד אלל הכא משום דאיתא מזה משום דבבז עס הדת מלך לא חיישין לציטול ביהמ"ד. ומה שאמרו בגמרא תיחא נמי הכי ר"ל דחיישין לציטול בית המדרש פורחא כי האי משום דלא תימא דודלי טעמיהו לא הוי משום הכי דלכטול בית המדרש לא חיישין ולהכי קאמר תיחא נמי הכי דר"ג אמר דלכטול חורה כי האי חיישין אלל לא דר"ג פליג עליה דבית הלל דאין סברא לומר דר"ג שביק ב"ש ועבד כב"ש אלל ודאי דכתיבנא וכן ז"ל לדברי הסור שפסק בהלכות ת"ת כהך תיחא נמי הכי וכדברי רבינו ובכור ח"ח פסק כב"ש בסיומן ר"ח:

כשם

מגדל עז

ממעשה דיומא ועשאוהו חדו. ואל"א"כ למה לא חילק ר"מ ז"ל בין חורגמן חסד לאחר, אומר אל כי קהם חורגמן הוא חמורא וכדמשמע בהדיא דקדושין שהבאתי והוא קטן מן החכם הדורש כדמשמע בכולים תלמודא וכדמשמע דמני וימייה יתקלם עילאם בסוף סוטה ומעשה דר' שילא אקראי בעלמא הוא ולפי שש ולא חורגמן קטע, ור"מ ז"ל לא כתב אלל בהלכות הטהרות הקצויות ולכן קראו משנה תורה ושומר כלל זה ויועילך לכל החסור הוא וכשתדקק בדבריו תמצאנו כדן: הרב שלימד ולא הבינו התלמידים כו' עד ולא הקפדן מלמד, פ"ב דאבות: בד"א בזמן שאל הבינו עד זרוב מרה. פרק הנושא (דף ק"ג) בלוחם רבינו הקדוש. ולפי שהיה קשה על משנת אבות תירונו אותן כך ולכן כתבן סמוכות זו לזו: לפיכך אין ראוי לרב וכו' עד וילמדו ממנו. פ' מקום שנהגו (פסחים נ"ה) גמרא מתניתין דמושיבין שובבין בפסקא דמוליכין ומביאין כו' אמר רב פפא בדיק לן רבא וכהנה רבות בתלמוד: הוא זה במעשה דר' מאיר וכמה מקומות כי קאי רבי בחדא מסכת לא תשייליה במסכת אחריתי. ואלו כהני פ"ב דשבת (דף ג') יש לרב כו' ובמעשים שעושה בפניהם עד או אינם זוכרים כו' עד כדי לזרזן. יש כהנה רבות בתלמוד דאמרינן פרק אין עומדין (דף ל"ג) גמרא מתניתין דעל קו פסור וכמה מקומות ורבה להודיו לאביו הוא דענד ויש גורם דענד. ובכתובות פ' אע"פ (דף ס"ה) גמרא מתניתין דאלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה גרסינן אמר רב הונא בדיק לן רב הונא דר' חיינא היא אומרת להניח כו'. ובפ' יולא דופן (דף מ"ה) גמרא מתניתין דשלש שנים ויום אחד אסיקנא ואף ר"ע לא אמר אלל לחדד בה את התלמידים. ובכסף משנה נדרים (דף י') אמר רב פפא בדיק לן רבא אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה כו' פוק עיין בה דלאורחא בעי לה מר מינך וכהנה רבות בתלמוד: אין שואלין מעומד עד מעשה, אין ישיבים בבית המדרש עד נומה ואין משיחין עד סוף הפרק. מסכת ברכות (דף כ"ג):

ממעשה דרב שנעשה מחורגמן לר' שילא ושנה והוסף וכו'. ורבינו כתב לשון הירושלמי שהוא מבוחר וכן כתוב בתוס' סוף מגילה:

ד הרב שלמד ולא הבינו התלמידים וכו'. הכי משמע בגמרא פ' כיצד מעבירין (דף נד) מצרייתא הכס שאמרו שם ומנין עד שכתב סדורה וכו' וכן הביאו שם מעשה דר' פרידא וכו':

ו אין שואלין את הרב כשיכנס למדרש עד שתתישב דעתו עליו וכו'. כל מה שכתב רבינו עד סוף הפרק הוא תוספתא פרק שביעי מהלכות סנהדרין זולת קצת דברים אשר כתב הרב מהר"ק מוולאס וכן מגדול עז ואינו רואה להאריך: אין שואלין את הרב אלל בענין וכו'. החילוק בין מה שכתב כאן למה שכתב למעלה ואין שואלין את הרב מענין אחר וכו'. כתב מהר"ק ז"ל בספרו דכאן ר"ל דאפילו עסוק בדיני שבת אלל עסוק בדין הולאה מרשות לרשות לא ישתל לו דין הבית שנשכרה והכי דייק לישניה שלמעלה כתב מענין אחר דמשמע שרואה לאמר מענין אחר זולת זה בהלכה אלל כהן אין זולתו בהלכה ולזה לא כתב כהן מענין אחר: אפילו מי שנחטט וכו'. בברכות סוף פ' חלו דברים (דף נ"ג) אמרו ח"ל היו יושבים בבית המדרש והביאו חור לפניהם

הנהגות מיימוניות

[א] פרק כיצד מעבירין ר"ע אומר מנין שחייב אדם לשנות לתלמיד עד שילמדנו שנאמר ולמדה את בני ישראל ומנין עד שתהא סדורה בפיו שנאמר שיכוח בפניהם ומנין שחייב להראות לו פנים שנאמר ואלה המשפטים, ע"ב: [ב] ענין המתנבל על דברי תורה ומעלת המורה ת"ח בביתו ענין הרב על שונאיהן של ת"ח שיושבים בד בבד ועוסקין בתורה פ' הירואה (דף ס"ג): [ד] פרק קמא דשבת כי קאי רבי בהאי מסכת לא תשייליה במסכת אחריתי, ע"ב: [ה] בדאמרינן פרק אין עומדין ופ"ק דמגילה ופ' אלו טרפות ורבה להודיו לאביו קא מבין, ע"ב: [ו] כ"ב מן התוספתא פ"ו דסנהדרין ודלא כפרושה שהגיה נזקקין לאגדה]:

אין שואלין את הרב מענין אחר אלל מאותו ענין שהם עסוקים בו כדי שלא יתבייש. בהוריות (דף י"ד) אמר ר' יוחנן וכו' עד כדי לזרזן. יש כהנה רבות בתלמוד דאמרינן פרק אין עומדין (דף ל"ג) גמרא מתניתין דעל קו פסור וכמה מקומות ורבה להודיו לאביו הוא דענד ויש גורם דענד. ובכתובות פ' אע"פ (דף ס"ה) גמרא מתניתין דאלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה גרסינן אמר רב הונא בדיק לן רב הונא דר' חיינא היא אומרת להניח כו'. ובפ' יולא דופן (דף מ"ה) גמרא מתניתין דשלש שנים ויום אחד אסיקנא ואף ר"ע לא אמר אלל לחדד בה את התלמידים. ובכסף משנה נדרים (דף י') אמר רב פפא בדיק לן רבא אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה כו' פוק עיין בה דלאורחא בעי לה מר מינך וכהנה רבות בתלמוד: אין שואלין מעומד עד מעשה, אין ישיבים בבית המדרש עד נומה ואין משיחין עד סוף הפרק. מסכת ברכות (דף כ"ג):